

Stockholm den 26 september 2025

R-2025/1201

Till Justitiedepartementet

Ju2025/01117

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 26 maj 2025 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Ökad insyn i politiska processer (SOU 2025:52).

Sammanfattning

Advokatsamfundet tillstyrker förslagen om ändringar i lagen (2018:90) om insyn i finansiering av politiska partier.

Advokatsamfundet har ingen särskild erinran mot de överväganden som kommittén gör i avsnitt 12 om insyn och samtycke för medlem vid arbetsmarknadsorganisations bidrag till politiskt parti.

Advokatsamfundet har i och för sig ingen erinran mot antagandet av en lag om insyn i påverkanskommunikation, se avsnitt 13.

Advokatsamfundet har emellertid ett antal påpekanden som bör beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet, i enlighet med följande.

Synpunkter

Synpunkter på insyn och samtycke för medlem vid arbetsmarknadsorganisations bidrag till politiskt parti

Frågans föreningsrättsliga aspekter är tungt vägande, enligt Advokatsamfundet.

Advokatsamfundet har inte uppfattat att arbetsmarknadsorganisationerna skulle avvika från grundläggande principer om en medlem - en röst vid beslutsfattande. Det betyder att frågan om bidrag i rättsligt hänseende bör betraktas som en angelägenhet för organisationen i fråga.

Synpunkter på en lag om insyn i påverkanskommunikation

Advokatsamfundet noterar att Europarådets organ anmodat Sverige att införa en lag på området. Ur ett demokratiskt perspektiv är det angeläget att beslutsfattandet sker öppet och på ett sådant sätt att misstankar om obehörig påverkan kan uteslutas.

Mot bakgrund av att den föreslagna lagen syftar till att främja integriteten hos demokratiskt utsedda beslutsfattare, och ytterst den representativa demokratin, är det rimligt att Sverige inför en sådan lag med beaktande av regler och principer på området för grundläggande fri- och rättigheter, inte minst de som förtecknas i 2 kap. regeringsformen.

En första fråga gäller lämpligheten av att inrätta en skyldighet för en aktör som vill påverka att anmäla sig för registrering.

Av 2 kap. tryckfrihetsförordningen framgår grundläggande regler om allmänna handlingar och att dessa som huvudregel ska vara offentliga. Frågan kan därför ställas om inte dessa regler kunde vara tillräckliga. Till detta kommer att en aktör som vill påverka och som enligt förslaget har att ombesörja en anmälan för registrering åläggs en administrativ börda som fordrar resurser.

Samtidigt visar erfarenheten, som JO också har konstaterat vid olika tillfällen, att de som ska tillhandahålla allmänna och offentliga handlingar långt ifrån alltid efterlever lagens krav. Det förekommer exempelvis bristfällig diarieföring, oroväckande långa tider för utlämnande och felaktiga och omotiverat långsamma sekretessbedömningar. Ett register som förs av Kammarkollegiet skulle innebära en enkel och lättillgänglig ordning för dem som vill orientera sig om påverkanskontakter med beslutsfattare. För Advokatsamfundet framstår kommitténs förslag därför som rimligt. Till denna synpunkt vill Advokatsamfundet framhålla intresset av att den föreslagna anmälningsplikten också blir administrativt enkel.

En andra fråga är att kravet på att ange innehållet i kontakten med en aktör som vill påverka, måste vara generellt hållet och inte i någon del kräva en redogörelse för ett

specifikt ärende. Risken är i annat fall att den föreslagna lagen inskränker yttrandefriheten.

En synpunkt som sammanhänger med ovanstående påpekande är att den föreslagna lagen i högre grad än vad som kommer till uttryck i kommitténs överväganden och förslag, bör ta sikte på adressatens ställning som beslutsfattare. Kontakter som hör till annat än konkreta ärenden och beredning inför beslut, bör inte omfattas av den föreslagna lagstiftningen.

I det här hänseendet vill Advokatsamfundet också peka på bestämmelsen i 2 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen. Bestämmelsen stadgar ett undantag från reglerna för allmänna handlingar för personligen ställda brev till befattningshavare som inte gäller ett ärende. Advokatsamfundet delar inte kommitténs uppfattning (sid. 680) att den föreslagna lagen krymper tillämpningsområdet för bestämmelsen i tryckfrihetsförordningen. Advokatsamfundet vill för sin del hänvisa till grundläggande principer om laghierarki, där tryckfrihetsförordningen har företräde framför vanlig lag.

Om påpekandet ovan avseende den föreslagna lagens närhet till ärenden och beslut beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet, skulle detta enligt Advokatsamfundets uppfattning öka lagens klarhet och underlätta dess tillämpning. Inte minst skulle lagen i mindre grad än vad som är fallet med kommitténs förslag riskera negativa effekter för föreningsliv, företag och organisationer att ge tillkänna sina uppfattningar och reformförslag som är både legitima, förutsatta och efterfrågade av lagstiftaren i tidigare sammanhang.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander